

Відділ культури і туризму
виконавчого комітету Славутицької міської ради
Славутицька міська централізована бібліотечна
система

„Вічний, як сам народ”

До 200-річчя від дня народження

Євгена Гребінки

Бібліографічний покажчик

Славутич

2012

Даний бібліографічний покажчик підготовлено відділом бібліотечно-бібліографічного обслуговування Загальноміського бібліотечно-інформаційного центру м. Славутич.

Видання присвячене 200-річчю від дня народження Євгена Гребінки – відомого українського письменника, автора пречудових українських байок, ліричних поезій, прозових творів.

Покажчик містить біографію, публікації про твори письменника, видання та статті про його життя і творчість, розробки уроків, позакласних заходів, сценарії, інтернет-ресурси.

Матеріал розміщений за розділами в алфавітному порядку.

Посібник розраховано на широке коло читачів.

Укладачі:	Панова Л.І., Соловйова Л.О., Янченко О.О.
Комп'ютерний набір:	Соловйова Л.О.
Відповідальний за випуск:	Портная Н.В.

*"Як байкописець, займає Гребінка
перше місце в нашій письменстві.
Його байки визначаються ярким
національним і навіть спеціально
лівобережним українським колоритом,
здоровим гумором і не менш здоровою
суспільною і ліберальною тенденцією"*

І.Франко.

Життєвий та творчий шлях Є. Гребінки

Євген Гребінка – талановитий байкар, прозаїк, белетрист, видавець, громадський діяч.

Євген Павлович Гребінка народився 21 січня 1812 року на хуторі Убіжище Пирятинського повіту на Полтавщині в сім'ї відставного штаб-ротмістра Павла Івановича Гребінки.

Початкову освіту здобув у домашніх умовах. У 1825—1831 роках навчався у Ніжинській гімназії вищих наук. У гімназії почав писати вірші. 1827 року написав драматичний твір для самодіяльного театру «В чужие сани не садись». 1829 року почав працювати над перекладом на українську мову поеми Пушкіна «Полтава». Брав участь у виданні рукописних журналів, складених із учнівських творів М.Гоголя, Н.Кукольника, М.Прокоповича, Г. Гребінки. 1831 року закінчив гімназію. Того року на сторінках «Украинского альманаха» в Харкові побачив світ перший друкований твір Гребінки — вірш «Рогдаев пир».

У вересні 1831 року повітове дворянство відрядило Гребінку у званні обер-офіцера у 8-й резервний Малоросійський полк, сформований для придушення польського повстання, але полк з Пирятина не вийшов, і у вересні, після поразки повстанців у Варшаві, Гребінка вийшов у відставку.

1834 року Гребінка переїздить до Петербурга, де восени вийшла його збірка байок «Малороссийские приказки»,

працює у комісії духовних училищ. 1836 року вийшов переклад поеми Пушкіна «Полтава» українською мовою.

У червні 1835 року Іван Сошенко познайомив Гребінку з Тарасом Шевченком. З 1837 року працює вчителем російської мови у Дворянському полку. Бере участь в організації викупу Т.Шевченка з кріпацтва, збирає твори українською мовою й клопочеться про випуск їх у додатках до журналу «Отечественные записки». Одержавши відмову, із зібраних для додатків матеріалів укладає альманах «Ластівка», який вийшов 27 квітня 1841 року. 1840 року Гребінка допоміг Шевченкові у виданні «Кобзаря». Того ж року в журналі «Отечественные записки» вийшла Гребінчина повість «Записки студента», а в «Утренней заре» — повість «Кулик».

1842 року пише повість «Сеня». У 1843 році Гребінка відвідав Україну, був у Харкові, разом із Шевченком побував у маєтку Т.Волховської в селі Мосівці. Того ж року в журналі «Отечественные записки» надруковано роман «Чайковський» з епіграфами, взятими із Шевченкових творів.

1844 року Гребінка одружився з Марією Василівною Ростенберг. Того ж року вийшов його роман «Доктор». 1845 року познайомився з П.Кулішем, написав нарис «Петербургская сторона». У 1847 році відкрив своїм коштом у селі Рудці Лубенського повіту на Полтавщині парафіяльне училище для селянських дітей. Того ж року вийшли повість «Заборов» та «Приключения синеї ассигнации». З 1846 року Гребінка почав видавати зібрання своїх прозових творів. До кінця 1848 року він видав вісім томів.

Помер Гребінка у розквіті сил 3 грудня 1848 року в Петербурзі. Похований неподалік від свого рідного хутора Убіжище на родовому цвинтарі.

Українське суспільство у 20—30-х роках, коли зростав талант Євгена Гребінки, розвивалося в умовах загострення суспільно-політичних відносин, зростання ліберальних і

радикальних настроїв. Після наполеонівської війни 1812 року, коли багато громадян Росії та України ознайомилися з життям Європи й порівняли його зі своїм середньовічним кріпацтвом, почали виникати таємні політичні товариства, з яких 14 грудня 1825 року виросло декабристське повстання в Петербурзі. 28 грудня це повстання відбулося в Україні, під Васильковом, де збунтувався піхотний полк, заготований декабристами. Новий спалах національної самосвідомості після придушення декабристського руху відбувся під час польського повстання 1830 року, яке знайшло жвавий відгук у середовищі радикально настроєного українського громадянства. Прояви українського національного відродження, зніщювані польським визвольним антиросійським рухом, ширилися на Лівобережній Україні. Водночас на Правобережній Україні, на колишніх українських землях Польщі, розвиток національної самосвідомості відбувався під впливом української школи польських письменників, найяскравішими представниками якої були Северин Гоцинський, Богдан Залеський, Антін Мальчевський, Юлій Словацький, Тимко Падура. У ті часи починали свою діяльність Микола Костомаров, Пантелеймон Куліш, Микола Гулак, Опанас Маркович. Уже було видано славнозвісний збірник українських пісень Михайла Максимовича. Надзвичайною популярністю користувалася «Енеїда» Івана Котляревського, яка започаткувала нову українську літературу, писану живою народною мовою. Ці прояви національного відродження в часи царювання Миколи I викликали непримиренну ворожість. Царизм в усіх проявах національного життя вбачав сепаратизм і вживав заходів щодо остаточної асиміляції українських провінцій. У таких умовах виник так званий романтичний напрям української літератури дошевченківського періоду, яка живилася подіями народного життя й надихалася ідеями національного відродження. Євген Гребінка, як і багато хто в українській, російській та

польській літературі, вдавався в умовах миколаївської реакції до жанру байки, яка мала в Україні давні традиції й досягла найвищого рівня у XVIII столітті в «Баснях Харьковских» Григорія Сковороди. Гребінка творчо переосмислив здобутки попередників у жанрі байки й надав їм ширшого жанрового звучання, ввівши в них українські реалії та думки, що відображають світогляд українського селянина. Езопівською, сповненою алегорій мовою, Гребінка, бачачи соціальну й національну несправедливість тогочасної царської Росії, наважувався говорити сувору й сміливу правду. Майже в усіх його байках хижакам і гнобителям протистоїть простий чоловік, який має здоровий глузд і мораль, і цим протиставляється автором багатим, крутіям, здирникам, чинодралам.

Наприклад, у байці «Ведмежий суд» він викриває тогочасні порядки, продажність і корупцію в судових установах миколаївської Росії, де судді, Ведмеді та Вовки, за доносом Лисиці готові розтерзати жертву, бідолашного Вола, за те, що той лиш «їв сіно, і овес, і сіль». Вола за скоєні злочини «справедливий» суд постановив ...четвертувать І м'ясо розідрать суддям на рівні часті, Лисичці ж ратиці оддать.

Більшість байок Гребінки — «Зозуля да Снігир», «Сонце да Хмари», «Рожа да Хміль», «Школяр Денис», «Грішник», «Ворона і Ягня», «Вовк і Огонь» та інші — своїм корінням сягають у народну творчість і побудовані на зіставленні двох моралей — панської і народної, хижацької та гуманної. Для своїх байок Гребінка використовує традиційні в народній творчості персонажі Ведмедя, Вовка, Лисиці, Орла, а з іншого боку постають Віл, Зозуля, Снігир, Ягня, Конопляночка. Завдяки цьому образи й ідеї його творів були зрозумілими для народу й виконували свою моралізаторську та повчальну роль. В одній з кращих своїх байок - «Вовк і Огонь» Гребінка у

досить сміливій критичній формі так висловлює характер взаємовідносин між багатими і бідними:

З панами добре жить, Водиться з ними хай тобі господь поможе, Із ними можна їсти й пить, А цілувать їх — крий нас боже!

У своїх байках, коротких мініатюрах, побудованих, як у драматичних творах, на протиставленні й зіткненні характерів, добра і зла, Гребінка досяг простоти й легкості стилю, влучності характеристики персонажів, завдяки чому його твори стали явищем в українській літературі того часу.

Євген Гребінка успішно виступав і як прозаїк, автор історичних повістей, нарисів та роману «Чайковський», присвяченого подіям визвольної війни 1648—1654 років. Цей роман Іван Франко називав улюбленим твором галицько-руської молоді 60—70-х років. Створено його на основі родинних переказів, оскільки мати Гребінки походила з роду Чайковських. У «Чайковському» Гребінка, продовжуючи лінію М.Гоголя, творами якого тоді зачитувалися Росія й Україна, створив широке епічне полотно, зобразив суворе життя козаків, їхню мужність і вірність у дружбі. Гребінка звертався й до так званих злободенних тем, дуже гостро вирішуючи тему маленької людини у жорстокому суспільстві. Недарма його роман «Доктор» майже через півстоліття після смерті Гребінки А.Чехов називав серед кращих творів тогочасної літератури, гідних для перевидання й народного читання.

Велику популярність у другій половині XIX століття мали також повісті Гребінки «Приключения синей ассигнации» та «Кулик», в яких він у традиціях гоголівських творів показав жорстоку владу грошей у тогочасному суспільстві. Окремою, а, може, з сьогоdnішнього погляду, найяскравішою гранню творчості Гребінки є його лірична поезія українською та російською мовами. Кращі з поміж українських поетичних

мініатюр — «Українська мелодія» («Ні, мамо, не можна нелюба любить») стала народною піснею.

А російський романс на слова Гребінки «Очи черные, очи страстные» приніс Гребінці ще й світову славу. В історії української культури Гребінка залишився навечно ще й як щирий учасник у вирішенні Шевченкової долі, коли брав участь у викупленні його з кріпацтва та допоміг видати «Кобзар» 1840 року.

"Давно хтось сказав, що українською мовою можна писати лише саме кумедне, смішне... Досить прочитати історію Малоросії, придивитися до характерів її героїв, прислухатися до її пісень, де ремство душі виливається в таких жалібних звуках, як пісня степової чайки, як стогін матері над могилою сина, і ви думаете: невже народ з таким залізним характером, з такими глибокими почуттями може лише сміятися?" /Є.Гребінка/.

"Увібравши народні традиції, творчо сприйнявши досвід Крилова, Сковороди, Гулака-Артемовського та інших попередників, прямуючи шляхом реалізму і народності, Гребінка підніс байку до нового, вищого рівня, що мало велике значення для розвитку нової української літератури та літературної мови" /С.Зубков, 1976/.

Оглядаючи творчість цього письменника — байки, романи, повісті й оповідання, можна подивуватись, що так багато встиг він написати за своє коротке життя. Це було якесь невгасиме горіння!

Пам'ятник Євгену Гребінці в місті Гребінці

Твори

- Будяк та коноплиночка
- Ведмежий суд
- Горобці да вишня
- Дядько на дзвониці
- Кулик (1840)
- Лебедь і гуси
- Пшениця
- Рибалка
- Українська мелодія
- Чайковський (1843)
- Човен (1833)
- Записки студента (1841)
- Нежинский полковник Золотаренко (1842)
- Богдан (1843)
- Приключения синей ассигнации (1847)

Автор слів відомого російського романсу «Очи черныя» (уперше було надруковано в «Літературній газеті» 17 січня 1843 року).

Твори Є. Гребінки

Гребінка Є. Вибрані твори. – К.: Дніпро, 1971. – 278 с.

Гребінка Є. Вибрані твори. – К.: Музична Україна, 1977. – 234 с.

Гребінка Є. Байки // Українська байка / Упоряд. та передм. Б. А. Деркача, В. Т. Косяченка. – К.: Дніпро, 1983. – С.105-122.

Гребінка Є. Байки. Поезії / Авт. передм., приміт С.Д. Зубков. – К.:Дніпро, 1990. – 247 с. – (Б-ка укр. класики «Дніпро»).

Гребінка Є. Ведмежий суд: Вибрані твори. Для серед. шкіл. віку / Передмова Б.А. Деркача. – К.: Веселка, 1980. – 222 с.

Гребінка Є. Ліс: Вірш // Шедеври української любовної лірики: Літературно-художнє видання. - Харків: Фоліо, 2006. - С. 20. - (Серія "Література").

Гребінка Є. Поезії // "Веселка". Антологія української літератури для дітей у трьох томах. Т. 1: Твори дожовтневого періоду: Для ст. шк. віку / Упоряд., літ.-критич. нариси Б. Й. Чайковського; Передм. д-ра філолог. наук І. І. Пільгука; Худож. оформл. І. М. Гаврилюка. - К.: Веселка, 1984. - С. 118-121.

Гребінка Є. Поезії // Джерела пружно б'ють: Хрестоматія з української літератури для 9 класу / Уклав Б. Степанишин – К.: Освіта, 1995. – С. 164-166.

Гребінка Є. Поезії // Українська муза: Поетична антологія. Од початку до наших днів /Ред. О. Коваленко Вип. 1. - К.: Обереги, 1993. - С. 66-80.

Гребінка Є. Поезії // Шедеври української любовної лірики. - Харків: Фоліо, 2006. - С. 296-300. - (Сер. "Література").

Гребінка Є. Поезії. Байки // Шляхи сподівань: Українська література кінця XVIII - початку XX ст.: Навч. посіб. /Упорядкув. і передм. Шкляра В.І. - К.: Грамота, 2003. - С. 101-106.

Гребинка Е. Стихи // Гимн любви: Трехтомное изд. избр. Лирики поэтов мира. Т. 1: Лирика русских поэтов. - М.: Мол. гвардия, 1991. - С. 116.

Гребінка Є. Твори // Є. Гребінка, Л. Глібов Вибране: Байки, поезії, переклади. –Донецьк: "Донбас", 2007. – С. 11-86.

Гребінка Є. Твори // **П. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка** Поетичні твори. Повісті та оповідання / Упоряд. і прим. М. Павлюка, вст. ст. П. Федченка. – К.: Наукова думка, 1984. – С. 138-536. – (Серія «Бібліотека української літератури. Дожовтнева українська література»).

Гребінка Є. Твори // Дзвінок з минулого: Вірші, оповідання, казки, байки, загадки, приповідки: Для мол. та серед. шк. віку / Упоряд., заг. ред., післям. та приміт. В. І. Лучука – К.: Веселка, 1991. – С. 85, 187.

Гребінка Є. Твори // Хрестоматія з укр. літератури: Навч. посібник. Кн. 1 / Укладачі І. Жебка, М. Жебка. - К.: Наукова думка, 1997. - С. 386-389.

Гребінка Є. Українська мелодія: Вірш // Книга про Матір: Українські поети XIX-XXI ст. - К.: Криниця, 2003. - С. 66.

Гребинка Е. Черные очи // Гимн любви: Трехтомное изд. избр. Лирики поэтов мира. Т. 2: Лирика поэтов СССР. – М.: Мол. Гвардия, 1990. - С. 127.

Про життя і творчість

Про відзначення 200-річчя з дня народження Євгена Гребінки: Постанова Верховної Ради України від 21 квітня 2011 р. № 3302-VI // Голос України.- 2011.-20 травня. -С. 5.

Баранов В. Вічний, як сам народ: До 200-річчя з дня народження Є. Гребінки // Літературна Україна. - 2012. - 16 лютого. - С. 3.

Боронь О. Спадкоємність традицій: Тарас Шевченко - повістяр у творчому діалозі з прозою Євгена Гребінки // Літературна Україна. - 2012. - 2 лютого. - С. 5.

Гребінка Євген // Є. Гребінка, Л. Глібов Вибране: Байки, поезії, переклади. — Донецьк: "Донбас", 2007. – С. 5-8.

Гребінка Євген (1812-1848) // Історія української літератури (Перші десятиріччя XIX століття): Підручник / П.П. Хропко, О.Д. Гнідан, П.І. Орлик та ін. - К.: Либідь, 1992. - С. 284-327.

Гребінка Євген // Новий довідник: Українська мова та література. - К.: ТОВ "Казка", 2005. - С. 538.

Гребінка Євген // Україна: Для дітей серед. шк. віку / Авт.-упоряд. В.М. Скляренко. - Харків: Фоліо, 2006. - С. 357. - (Дитяча енциклопедія).

Гребінка Євген // Українська літературна енциклопедія: в 5-ти т. – К., 1988. – Т.1. – С. 482-483.

Гребінка Євген (1812-1848) // Українська муза: поетична антологія. – К., 1993. – Вип.1. – С. 65-66.

Гребінка Євген // Усі українські поети / Упоряд. Ю.І. Хізова, В.В. Щоголева. - Харків: Торсінг плюс, 2008. - С. 63-66.

Гребінка Євген // Шляхи сподівань: Українська література кінця XVIII - початку XX ст.: Навч. посіб. / Упорядкув. і передм. Шкляра В.І. - К.: Грамота, 2003. - С. 99-100.

Громадянська сатира Гребінки. Харківський гурток // Історія української культури. – VII зшиток. – квітень 1937. – К.: Обереги. – 1993. – С.311-315.

Данилець О. Гребінчина світлиця: До 200-річчя від дня народження Є. Гребінки // Урядовий кур'єр. - 2012. - 2 лютого. - С. 21.

Деркач Б.А. Євген Гребінка // Історія української літератури XIX ст. у 3-х кн. Кн.1 : перші десятиріччя XIX ст.: Навчальний посібник. – К.: Либідь. – 1996. – С.188-211.

Задорожна Л. Гребінка Євген // Українська література у портретах і довідках: Давня література - література XIX ст: Довідник. - К.: Либідь, 2000. - С.69-71.

Ковалень Л. У Петербурзі він був українцем: Євген Гребінка у пошуках свого хреста і своєї слави // Дивослово. – 2000. - №6. – С.7-8.

Кудрявцев Л. Очі чорні, очі жагучі... // Жінка. – 1999. – № 10. – С. 22.

Лавров Д. «Люблю я тебе, мила Батьківчино!»: Україна і Київ у житті і творчості Євгена Гребінки // Людина і світ. – 1994. - № 11-12. – С. 33-38.

Линовицький В. Ще й досі ластівка в дорозі в Україну...: Маловідомі сторінки з життя Євгена Павловича Гребінки // Київська правда. - 2005. - 27 жовтня. - С. 4.

Насенко М. Романсеро Євгена Гребінки: До 200-річчя від дня народження митця // Літературна Україна. - 2012. - 2 лютого. - С. 1,4-5.

Шпак В. Хрещений батько Кобзаря: До 200-річчя Євгена Гребінки - талановитого байкаря і прозаїка // Урядовий кур'єр. - 2012. - 2 лютого. - С. 21.

У Петербурзі він був українцем: До 200-річчя від дня народження Є.П. Гребінки // Календар знаменних і пам'ятних дат. - 2012. - № 1. - С. 79-87.

Інтернет-ресурси

<http://uk.wikipedia.org/wiki/> - Вікіпедія про Є. Гребінку.

<http://grebenka.com/index/0-80> - Біографія, творчість, діяльність, твори.

<http://www.ukrlit.vn.ua/biography/grebinka.html> - Євген Гребінка: біографія.

http://www.newsru.ua/rest/14jan2012/civil_society_fable.html - До 200-річчя з дня народження байкаря Євгена Гребінки.

<http://histpol.pl.ua/pages/content.php?page=1575> - Гребінка Євген Павлович - (1812-1848) – український та російський письменник.

<http://poltavanews.com.ua/media/2171840/grebinka.doc> - До 200-річчя Євгена Гребінки.

<http://www.people.su/ua/30749> - Євген Гребінка: біографія.

<http://lib.misto.kiev.ua/UKR/BIOGRAPHY/grebinka1.txt> - Гребінка Євген Павлович.

<http://www.poltava.pl.ua/news/13344/> - Євген Гребінка: «Нема на світі кращого місця, як Полтавська губернія».

<http://grebenka.com/index/0-359> - Євген Гребінка. Літературні вечори та викуп із кріпацтва Тараса Шевченка.

<http://grebenka.com/index/0-244> - Село Мар'янівка Гребінківського району. Батьківщина Євгена Павловича Гребінки.

<http://poltavanews.com.ua/news/culture/2012/1/19/film-pro-grebinku-nad-yakim-pracuyovali-majzhe-rik-prezentovali-u-poltavi.aspx> - Документальний фільм «Той, хто торував шлях, присвячений 200-річчю від дня народження Євгена Гребінки.

<http://www.youtube.com/watch?v=P1MbvtfcDck> - відео-матеріали про Є.П. Гребінку.

<http://video.bigmir.net/show/192460/> - відеоматеріали про Є.П.Гребінку.

http://www.poltava.pl.ua/news/1_4324/ - 200-річчя Євгена Гребінки: гості свята отримали срібні монети.

<http://www.vippo.lutsk.ua/index.php?pagename=hrebinka> - До 200-річчя від дня народження Євгена Павловича Гребінки.

Зміст

Життєвий та творчий шлях Є. Гребінки.....	3
Твори Є. Гребінки.....	10
Про життя і творчість письменника.....	12
Інтернет-ресурси.....	14